

YLEISTEN KIRJASTOJEN ROOLI SUOMALAISESSA DEMOKRATIASSA

Johanna Vuorelma, yliopistotutkija
Eurooppa-tutkimuksen keskus, Helsingin yliopisto
@VuorelmaJohanna
18.9.2023

PUREUDUMME TÄNÄÄN KAHTEN PÄÄTEEMAAAN

Yleisten kirjastojen tehtävänä on edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta – mitä nuo käsitteet oikein tarkoittavat?

Mikä voisi olla yleisten kirjastojen rooli aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistämisessä 2020-luvun Suomessa?

**HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI**

Valtiotieteellinen tiedekunta

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään yleisistä kirjastoista ja niiden toiminnasta sekä toiminnan paikallisesta, alueellisesta ja valtakunnallisesta edistämisestä, kirjastojen yhteistyöstä ja valtionrahoituksesta.

2 §

Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on edistää:

- 1) väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin;
- 2) tiedon saatavuutta ja käyttöä;
- 3) lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa;
- 4) mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen;
- 5) aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus.

AKTIIVINEN KANSALAIKUUS

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Aktiivinen kansalaisuus on laaja-alainen käsite ja sillä voidaan tarkoittaa monenlaista osallistumista yhteiskunnan toimintaan. Eri määritelmien mukaan aktiivinen kansalaisuus voi olla pientä omassa lähiympäristössä tehtävää vaikuttamista, kun taas toisten määritelmien mukaan se on monipuolista osallistumista kulttuurilliseen, taloudelliseen, poliittiseen ja yhteiskunnalliseen elämään. Kaikissa määritelmissä kiteytyy se, että kuulutaan johonkin yhteisöön ja toimitaan sen hyväksi.

KOLME AKTIIVISEN KANSALAISUUDEN PARADOKSIA

Vaikka suomalaisten luottamus julkisiin instituutioihin on korkealla tasolla, usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on vähäisempää kuin verrokkimaissa

Voiko kansalainen olla "väärällä tavalla" aktiivinen?

Aktiivinen kansalaisuus on sitä, että käy kerran neljässä vuodessa vaaliurnilla ja sitten "pulinat pois"?

YHTEISKUNNALLISEN OSALLISTUMISEN PARADOKSI

Keväällä 2021 julkaistu OECD:n luottamusraportti paljasti, että suomalaisten luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa on kansainvälisesti vertailtuna erittäin alhainen. Yhä useammille perinteiset edustuksellisen demokratian tarjoamat osallistumisen tavat vaikuttavat riittämättömiltä nopeaa reagointia ja laajaa muutosta vaativien ongelmien ratkaisemisessa. Puolueiden ja kaiken kattavien ideologioiden sijaan vaikuttamishalu kohdistuu enenevässä määrin ihmisiä henkilökohtaisesti koskettaviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja asiakysymyksiin.

VOIKO KANSALAINEN OLLA ”VÄÄRÄLLÄ TAVALLA” AKTIIVINEN?

Ympäristöliike Elokapina kokoontui mielenosoitukseen Helsingin Pohjoisesplanadille tiistaina 21. kesäkuuta. KUVA: MIKKO STIG / LEHTIKUVA

Pääkirjoitus | merkintöjä

Väärin äänestetty!

💎 Tilaaajille

28.4.2011 3:00

juha.akkanen@hs.fi

Kirjoittaja on HS:n pääkirjoitustoimittaja.

Miesmuistiin ei ole kuultu niin synkkää marmatusta eduskuntavaalien tuloksesta kuin nyt. Väärin äänestetty! Kansa vaihtoon! Väärät ihmiset kävivät äänestämässä väriä ehdokkaita.

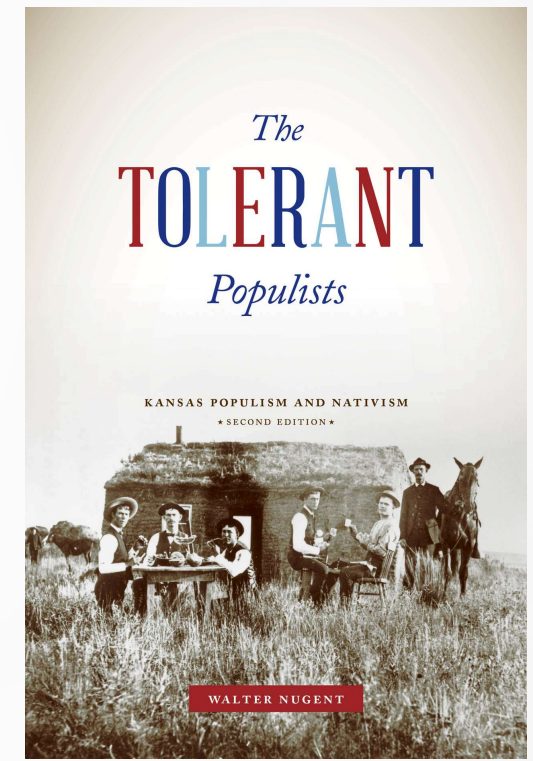
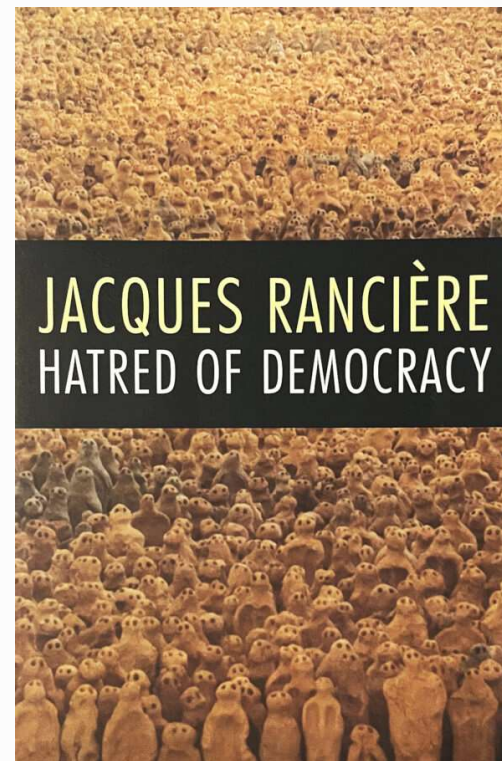
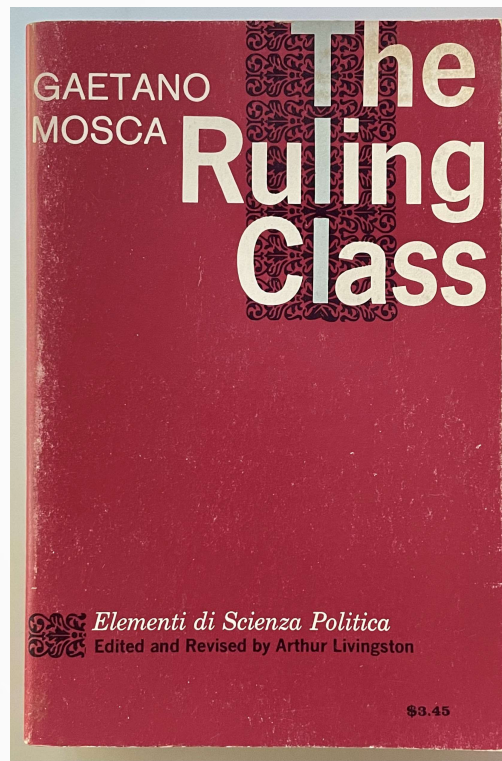
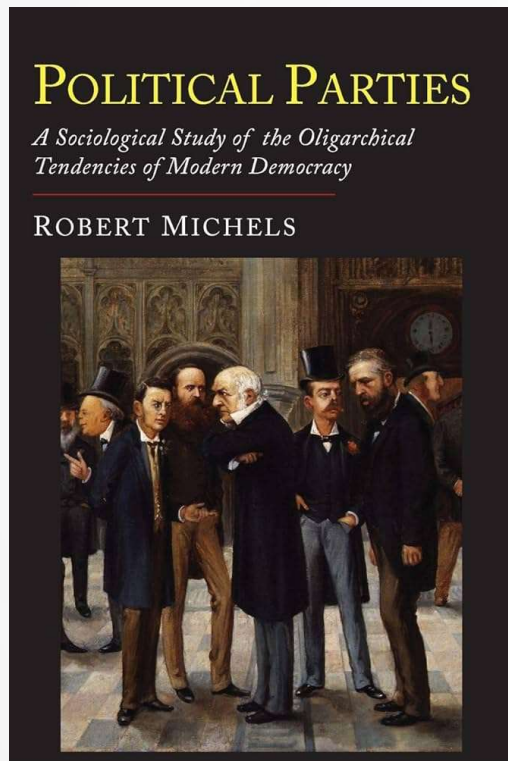
Entinen pääministeri ja eduskunnan entinen puhemies Paavo Lipponen (sd) tiivistä huomionsa tavalla, johon varmaan moni yhtyy: näistä tuli junttivaalit.

DEMOKRATIAN KÄSITTEEN HANKALA HISTORIA

Mielipide | Kolumni

Demokratia kadotti oman historiansa

Keskustelu demokratian tilasta muistuttaa toisinaan kilpikonnaan ja Akhilleuksen välistä kilpajuoksua.

Timo Miettinen

18.7. 2:00

SANANVAPPAUS

12 §

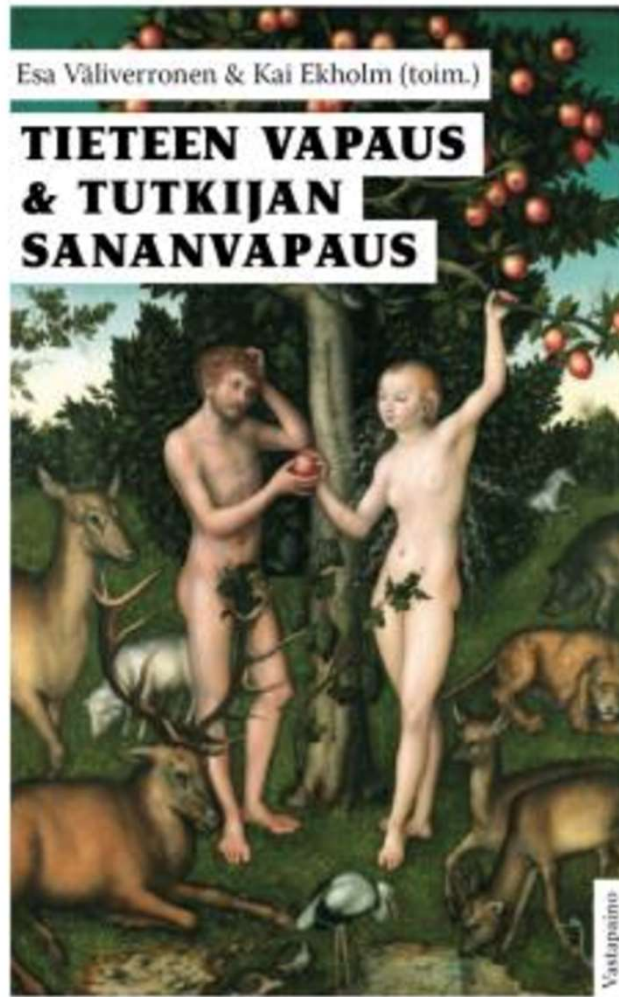
Sananvapaus ja julkisuus

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

**EIKÖ MITÄÄN SAA ENÄÄ
SANOAA?**

YLEISTEN KIRJASTOJEN ROOLI

KIRJASTOT JA DEMOKRATIA

Demokratia ei ole yksilölaji: se vaatii säännöllisiä kohtaamisia ja aktiivista vuorovaikutusta kansalaisten välillä

Suomessa on liian vähän ei-kaupallisia tiloja kansalaisten kohtaamiselle

Korona-ajan jälkeen tarve kansalaisten kasvokkaiselle vuorovaikutukselle on erityisen suuri

Yleiset kirjastot tarjoavat inspiroivan ympäristön kansalaisten kohtaamisille, kokemusten jakamiselle, yhteisöllisyydelle

KIRJASTOT JA SANANVAPAAUS

Sananvapauden puolustaminen vaatii päivittäistä rohkeutta asettua poikkitelein ja vastustaa joukkoajattelun imua

Yleiset kirjastot tiedon ja sivistyksen levittäjinä tarjoavat oppeja ja kertomuksia siitä, mitä tällainen rohkeus on ollut ja mitä se voi olla

Sananvapauden puolustaminen on helpompaa esikuvien avulla – myöskään sananvapaus ei ole yksilölaji vaan opimme toisiltamme hyviä käytäntöjä

Yleiset kirjastot voivat nostaa aktiivisesti esiin teoksia sananvapauden puolustamisesta nyt ja historiassa – myös radikaalit näkökulmat ovat tarpeen

KIRJASTOT JA AKTIIVINEN KANSALAISUUS

Yhteiskunnat ovat kiihtyvyyden kierteessä, joka koskee niin teknologian kehitystä kuin sosiaalisia normeja ja elämänrytmiä (Rosa 2013)

Kiihtyvä aikakausi uuvuttaa monet kansalaiset ja voi tuottaa vieraantumisen ja merkityksettömyyden tunnetta

Kiihtyvä yhteiskunta on myrkkyä aktiivisella kansalaisuudelle, koska silloin ei ehdi pysähtymään rauhassa tarkastelemaan yhteiskuntaa

Yleiset kirjastot ovat vastavoima kiihtyvyyden kierteelle ja tarjoavat pysähdyspaikan, jossa kansalainen voi irrottautua kilpailuyhteiskunnan vaatimuksista ja syventyä pohtimaan yhteiskuntaa

KIITOS!